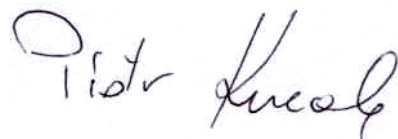

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДУ «ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ М. І. ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ»

КУЦАБ ПЙОТР

УДК 336:339.92

**ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА**

Спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України».

Науковий керівник:

доктор економічних наук, професор
Копилюк Оксана Іванівна,
Львівський торговельно-економічний
університет, завідувач кафедри фінансово-
економічної безпеки та банківського
бізнесу.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Дмитришин Леся Ігорівна,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника» МОН
України, завідувач кафедри економічної
кібернетики

доктор економічних наук, старший
науковий співробітник,
Притула Христина Мирославівна,
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долішнього НАН України»
завідувач сектору транскордонного
співробітництва

Захист відбудеться 8 липня 2019 року о 14.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.154.01 в ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» за адресою: 79026, м. Львів, вул. Козельницька, 4.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» за адресою: 79026, м. Львів, вул. Козельницька, 4 та на сайті: www://ird.gov.ua.

Автореферат розісланий 4 червня 2019 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук**

П. В. Жук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку глобальних суспільно-економічних процесів відзначається інтенсифікацією міжнародних відносин та поглибленням взаємозв'язків й співпраці між регіонами та громадами у фінансовій, соціальній, науково-технічній, культурній та інших сферах життєдіяльності суспільства. Формування спільного світового економічного простору забезпечує якісно нові можливості й для розвитку суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва (ТКС), впровадження програмних документів і реалізації відповідних фінансових інструментів.

В умовах євроінтеграційної спрямованості України актуалізуються питання подальшого розвитку ТКС як у загальнонаціональному масштабі, так і на рівні окремих регіонів з урахуванням існуючого розміщення продуктивних сил та адміністративно-територіального поділу. Це зумовлює потребу у розробці такої фінансово-економічної політики, яка б забезпечувала стабільні, безпечні і адресні джерела фінансування для відновлення економіки на усіх рівнях управління та виступала ефективним інструментом врегулювання спільних проблем прикордонних територій. За таких умов вирішення проблеми формування теоретичних, методичних та прикладних засад фінансового забезпечення ТКС набуває важливого значення як у науковій, так і в практичній площині.

Організаційно-економічні засади, інструменти реалізації та обґрунтування напрямів розвитку ТКС неодноразово слугували предметом наукових досліджень таких вітчизняних та зарубіжних учених, як: В. Борщевський, З. Варналій, Н. Внукова, В. Гоблик, С. Герферт, М. Долішній, Л. Дмитришин, І. Журба, С. Іщук, В. Кравців, О. Копилук, Ф. Лан, Н. Мікула, Е. Медейрос, К. Пелк, Х. Притула, В. Толкованов, І. Сторонянська, В. Савченко, І. Софіщенко, Л. Соонса, В. Тропіна, О. Чмир, С. Шульц та ін. Їх дослідження присвячені базовим засадам здійснення ТКС, його особливостям, етапізації програмних періодів становлення та розвитку, взаємозв'язку з державною регіональною політикою та стратегіями розвитку регіонів.

Проте залишаються недостатньо висвітленими питання, пов'язані із розробкою концептуальних засад фінансового забезпечення ТКС на основі системного підходу, конкретизацією його складових, систематизацією інструментарію, форм, методів та особливостей реалізації з врахуванням конвергентності у розвитку прикордонних територій. Це зумовило вибір теми дисертаційної роботи, визначення її мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження та її структуру.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Виконання дисертаційної роботи здійснювалось в межах науково-дослідних робіт ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України" за темами: "Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад Карпатського регіону в умовах реформування місцевого самоврядування" (номер державної реєстрації 0115U000018), в рамках якої розроблено методичний інструментарій оцінки фінансового забезпечення розвитку

прикордонних територій і досліджено ключові показники-індикатори ТКС України та Польщі в рамках економічної, техніко-технологічної, фінансової, освітньонаукової складових й перетину, контролю, безпеки, мобільності та міграції через кордони; "Ризики бюджетної децентралізації у формуванні фінансового потенціалу територіальних громад Карпатського регіону" (номер державної реєстрації 0117U003493), де дисертантом обґрунтовано інструментарій ризик-менеджменту в ТКС, виокремлено такі види ризиків як: фінансові, стратегічні, операційні, загроз і небезпек, транскордонної дивергенції та запропоновано методи їх оцінювання й управління.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретичних та методичних підходів й практичних рекомендацій щодо удосконалення фінансового забезпечення ТКС.

Поставлена мета дослідження зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- розкрити сутність фінансового забезпечення ТКС, визначити його особливості в умовах активізації євроінтеграційних процесів;
- систематизувати фінансовий інструментарій забезпечення розвитку ТКС;
- визначити складові механізми фінансового забезпечення ТКС;
- обґрунтувати методичний інструментарій оцінки фінансового забезпечення функціонування прикордонних територій;
- здійснити аналіз і оцінку фінансово-економічної діяльності та розробити підхід до комплексного оцінювання фінансового забезпечення суб'єктів та учасників ТКС; здійснити економіко-математичне моделювання фінансового забезпечення ТКС між Україною та Польщею;
- запропонувати стратегічні напрями удосконалення фінансового забезпечення ТКС;
- сформулювати основні концептуальні засади удосконалення фінансового забезпечення ТКС.

Об'єктом дослідження є процеси фінансового забезпечення розвитку ТКС.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні і прикладні аспекти формування й реалізації концептуальних засад фінансового забезпечення розвитку ТКС.

Методи дослідження. Теоретичною та методичною основою дисертації послужили фундаментальні положення сучасних теорій регіоналістики та просторового розвитку щодо дослідження ключових засад, особливостей, принципів та факторів впливу на процес фінансового забезпечення ТКС, обґрунтування складових механізму його здійснення, а також загальнонаукові та спеціальні методи і прийоми наукових досліджень.

У роботі використано сучасні наукові методи дослідження, такі як: логічного узагальнення, аналіз, синтез (для визначення основних засад та удосконалення сутності поняття "фінансове забезпечення ТКС"); порівняння, узагальнення та групування, статистичний (при здійсненні аналізу основних фінансово-економічних показників, розробці методичного інструментарію оцінки фінансового забезпечення функціонування прикордонних територій);

системний та функціональний (при обґрунтуванні концептуальних засад та стратегічних напрямів розвитку фінансового забезпечення ТКС); економіко-математичного моделювання (при прогнозуванні окремих показників розвитку ТКС).

Інформаційною базою дослідження є законодавчі, нормативні документи України та Польщі, статистичні матеріали Державної служби статистики України та головного статистичного відомства Польщі, офіційні дані прикордонних служб обох країн, матеріали міжнародних організацій, зокрема Європейського Союзу з питань двостороннього, транскордонного та регіонального співробітництва, офіційні публікації та аналітичні звіти Європейської Комісії, наукові розробки провідних вітчизняних і зарубіжних учених, періодичні видання, аналітичні матеріали міжнародних організацій, інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних підходів та прикладних рекомендацій щодо фінансового забезпечення розвитку ТКС. Найбільш суттєвими результатами дисертації, які містять наукову новизну та відображають особистий внесок автора є:

удосконалено:

— термінологічний апарат дослідження в частині уточнення сутнісного трактування поняття "фінансове забезпечення ТКС", яке запропоновано розглядати як систему відносин з акумулювання та трансформації наявних фінансових ресурсів, виявлення й залучення потенційних джерел фінансування для досягнення спільних вигод і переваг у різноманітних сферах діяльності по обидві сторони кордонів суб'єктами та учасниками транскордонної співпраці у межах компетенцій, визначених їх національним законодавством. На відміну від існуючих, таке визначення має комплексний характер, базується на цільовому, ресурсноорієнтованому та функціональному підходах й акцентує на результативності ТКС;

— підхід до обґрунтування механізму фінансового забезпечення ТКС як комплексу чітко визначених і взаємопов'язаних інструментів, важелів, методів та форм фінансування суб'єктів та учасників ТКС, який забезпечує оптимізацію джерел акумулювання, розподілу та використання фінансових ресурсів з врахуванням як спорідненості, так і регіональних відмінностей, який, на відміну від існуючих, ґрунтується на виокремленні організаційно-економічних засад та специфічного інструментарію, пов'язаного з процедурними аспектами фінансування ТКС;

— методичний підхід до оцінювання інтеграційного потенціалу прикордонних територій на основі визначення індикаторів розвитку ТКС, які систематизовані в розрізі економічних, техніко-технологічних, фінансових, розвитку освіти, науки та культури, перетину, контролю, безпеки, мобільності та міграції через кордони. В рамках цих груп індикаторів запропоновано низку показників, які можуть слугувати основою для розрахунку рівня транскордонної конвергенції та взаємопроникнення;

— розробка стратегії ТКС, яка включає довгострокові цілі й охоплює механізм фінансування, фінансові інструменти її забезпечення та базується на

ідентифікації таких ризиків як: фінансові, стратегічні, операційні, загроз і небезпек, транскордонної дивергенції, що дозволить забезпечити досягнення довгострокових пріоритетів, конкурентних переваг й реалізацію тематичних цілей розвитку транскордонних регіонів;

одержали подальший розвиток:

— підхід до систематизації фінансового інструментарію ТКС з виокремленням ключових класифікаційних критеріїв, які розкривають змістовну, предметно-цільову та функціональну спрямованість й інституційне забезпечення реалізації відповідних програм; на його основі запропоновано низку нових критеріальних ознак класифікації фінансового інструментарію розвитку ТКС, таких як: нормативно-правова регламентація, участь у проведенні реформ та механізми фінансування, кризові явища й потреба використання інструментів кризового менеджменту, форми надання, сфера реалізації, співвідношення мультиплікативного ефекту і фінансового важеля та інші;

— систематизація факторів фінансового забезпечення ТКС з позицій взаємозв'язку на пряму дії на його результативність з виокремленням чинників стимуляторів й дестимуляторів, що дозволяє прогнозувати як позитивний, так і негативний вплив на ефективність транскордонного співробітництва;

— пропозиції щодо обґрунтування концептуальних напрямів розвитку фінансового забезпечення ТКС, які ґрунтуються на стратегічних пріоритетах реалізації регіональної політики ЄС та національної з позицій "напряму впливу-результат" і є базою для розробки основних засад фінансового забезпечення ТКС на основі системного підходу з чітким обґрунтуванням мети, завдань, принципів, об'єктів, суб'єктів, джерел фінансування, їх достатності, взаємозв'язку та взаємозалежностей.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробленні рекомендацій та обґрунтуванні прикладних основ удосконалення концептуальних напрямів, методичного інструментарію оцінювання ефективності й механізмів реалізації фінансового забезпечення ТКС.

Отримані наукові результати використані: Департаментом фінансів Львівської облдержадміністрації при розробці Регіональної програми з міжнародного і транскордонного співробітництва, європейської інтеграції на 2018-2020 роки та обґрунтуванні стратегічних напрямів розвитку фінансового забезпечення (довідка № 10-16 від 06.11.2018р.); Інспекцією захисту рослин та насінництва м. Жешува Підкарпатського воєводства Польщі при оцінюванні стану інтеграційного потенціалу прикордонних територій на основі індикаторного підходу (довідка № 7124 від 19.11.2018р.).

Науково-методичні положення дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Вищої техніко-економічної школи імені Броніслава Маркевіча в. м. Ярославі при викладанні дисциплін "Регіональна економіка", "Державне регулювання економіки", "Макроекономіка" (довідка № 0-24/18 від 22.11.2018р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є результатом самостійного виконання автором наукових досліджень. З наукових праць, які опубліковані у

співавторстві, у дисертації використано лише ідеї та результати, які становлять особистий внесок здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дисертаційної роботи пройшли апробацію на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: 5th International Scientific Conference "Problems and Prospects of Territories' Socio-Economic Development" (Ополе, 2016 р.); Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції молодих учених "Трансформаційні процеси в економіці України: глобальні та регіональні аспекти" (м. Львів, 2016 р.); I Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції "Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи України" (м. Вінниця, 2016 р.); Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції "Актуальні питання функціонування фінансового ринку в умовах кризових явищ світової економіки" (м. Одеса, 2016 р.); IV міжнародній науково-практичній конференції "Стратегії глобальної конкурентоспроможності: соціально-економічні виміри" (м. Черкаси, 2017 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції "Розвиток інноваційно-інтегрованих структур у вимірі формування інноваційно-орієнтованої моделі" (м. Кропивницький, 2018 р.); II Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції "Розвиток національних фінансово-економічних систем в умовах глобальних викликів" (м. Київ, 2018 р.).

Публікації. За результатами дисертаційної роботи опубліковано 19 наукових праць загальним обсягом 6,78 друк. арк., з яких особисто автору належить 5,7 друк. арк., у тому числі 1 публікація у науковому періодичному виданні інших держав, 9 — у наукових фахових виданнях України, з яких 8 включені до міжнародних наукометричних баз; 7 — у матеріалах науково-практичних конференцій, 2 — у інших виданнях.

Обсяг і структура дисертаційної роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 222 найменувань на 26 сторінках; включає 13 таблиць, 37 рисунків, а також 7 додатків на 13 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 229 сторінок, з них основний текст — 177 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт та предмет, сформульовано наукову новизну та практичну цінність одержаних результатів.

У першому розділі «Теоретичні засади дослідження фінансового забезпечення розвитку транскордонного співробітництва» розкрито суть, особливості та значення фінансового забезпечення ТКС, окреслено його характерні ознаки, принципи та переваги за рахунок формування доданої вартості. Здійснено систематизацію фінансової інструментарію розвитку Європейського і транскордонного співробітництва з виокремленням основних критеріїв класифікації та відмінностей між грантами й фінансовими

інструментами. Досліджено фактори впливу на процес фінансового забезпечення ТКС з виділенням стимуляторів та дестимуляторів й розроблено механізм його фінансового забезпечення.

Відзначено, що поняття транскордонного співробітництва слід трактувати як дії, спрямовані на досягнення можливих спільних вигод у різноманітних сферах діяльності по обидві сторони кордонів суб'єктами та учасниками транскордонної співпраці через формування відповідних програм, проектів й інструментів їх реалізації. В роботі відзначено, що ключовими характеристиками ТКС є його ознаки, принципи, цілі, функції та завдання. Як система взаємовигідних дій така співпраця характеризується резидентністю, суб'єктністю, інструментальністю, динамічністю, функціональністю, поліорієнтованістю, об'єктністю, універсальністю, масштабністю.

Транскордонне співробітництво як система взаємовигідних дій дозволяє суб'єктам та його учасникам отримати різносторонні переваги, однією із яких є формування так званої "доданої вартості" у соціально-економічній, соціокультурній, європейській, політичній, інституційній складових.

Автором удосконалено понятійно-термінологічний апарат і сформульовано дефініцію "фінансове забезпечення ТКС", яку запропоновано розглядати як систему відносин з акумулювання та трансформації наявних фінансових ресурсів, виявлення й залучення потенційних джерел фінансування для досягнення спільних вигод у різноманітних сферах діяльності по обидві сторони кордонів суб'єктами та учасниками транскордонної співпраці у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством. Доведено, що економічний зміст категорії "фінансове забезпечення ТКС" доцільно розглядати з позицій кількісного та якісного критеріїв в контексті мобілізації достатнього обсягу фінансових ресурсів (кількісний критерій) та здатності суб'єктів і учасників ТКС на основі об'єднання їх фінансових можливостей реалізовувати соціальні й економічні пріоритети розвитку прикордонних територій (якісний критерій).

Доведено, що фінансове забезпечення ТКС повинно ґрунтуватись на основних принципах державної підтримки його розвитку і доповнюватись такими як: цільової спрямованості, комплексності, концентрації, ефективності.

Фінансове забезпечення Європейського територіального співробітництва та транскордонної його складової доцільно розглядати з позицій виділення ключових ознак класифікації, окремі з яких виокремлені на основі авторського підходу й узагальнення, зокрема такі як: нормативно-правова регламентація, види програм та проектів, участь у проведенні реформ та механізми фінансування, кризові явища й необхідність використання інструментів кризового менеджменту, сфера реалізації, форми надання, параметри реалізації (рівень), можливість прогнозування, рух вартості в процесі кругообороту фінансових ресурсів, співвідношення мультиплікативного ефекту та фінансового важеля, платність, види кінцевих одержувачів, обмежувальні умови транскордонного фінансування та локалізації, організаційна форма реалізації, інституційна форма здійснення, участь держави у фінансуванні, тривалість дії програм та проектів, функціональне призначення у забезпеченні

руху транскордонних фінансових потоків, механізми та операційні канали розподілу ризиків, методи фінансового контролю та моніторингу та інші. Це дозволило обґрунтувати типізацію інструментів залежно від змістовної, предметно-цільової й функціональної їх спрямованості та інституційного забезпечення реалізації відповідних програм.

Дисертантом розвинуто й виокремлено фактори дії на процес фінансового забезпечення ТКС з позицій взаємозв'язку та напряду впливу на його результативність. Обґрунтовано, що факторами-стимуляторами ТКС є: розвиток прикордонної інфраструктури, можливості вирішення програм регіонального розвитку через структурні фонди, програми співдружності та інші інструменти фінансування, посилення ролі транскордонного регіону як об'єкта фінансової підтримки у підвищенні конкурентоспроможності та конвергенції у різних сферах, цільовий характер спрямування коштів на розв'язання проблем у чітко визначених тематичних цілях: культура, спадщина, доступність, безпека тощо, формування систем безпеки в межах спільного транскордонного простору, взаємоузгодженість рішень на всіх ієрархічних рівнях ТКС, ефективне використання наявного потенціалу прикордонних територій. Дестимуляторами впливу на процес фінансового забезпечення ТКС визначено: розбіжність у соціально-економічному розвитку прикордонних територій, неузгодженість нормативно-правової бази ТКС, недосконалість механізму фінансового забезпечення реалізації програм і проектів ТКС, відсутність програм розвитку ТКС у державній та регіональній програмах, недостатній розвиток інституційного забезпечення ТКС, недостатнє впровадження таких новітніх форм ТКС як єврорегіони, транскордонні кластери, партнерства, промислові зони, обмеженість можливостей в отриманні коштів ЄС. Такий підхід дозволяє прогнозувати позитивний та негативний вплив факторів на ефективність ТКС.

Фінансове забезпечення ТКС передбачає складний механізм і особливі форми реалізації, що актуалізує необхідність його подальшого удосконалення. Відзначено, що механізм фінансового забезпечення ТКС - це комплекс чітко визначених та взаємопов'язаних інструментів, важелів, методів та форм фінансування суб'єктів та учасників ТКС, який забезпечує оптимізацію джерел акумулювання, розподілу та використання фінансових ресурсів з врахуванням як спорідненості, так і регіональних відмінностей. Такий підхід дозволив виокремити в межах системи фінансового забезпечення ТКС складові механізми, до яких віднесено: форми, методи, важелі та інструменти, а також нормативно-правове та інформаційне забезпечення (рис. 1).

Другий розділ **«Аналіз та оцінка фінансового забезпечення розвитку транскордонного співробітництва»** присвячено розробці методичного інструментарію оцінювання фінансового забезпечення прикордонних територій, який ґрунтується на низці індикаторів. Проведено аналіз фінансово-економічної діяльності суб'єктів та учасників ТКС України і Польщі. Здійснено комплексне оцінювання фінансового забезпечення ТКС в рамках реалізації чітко визначених програмних і тематичних цілей.

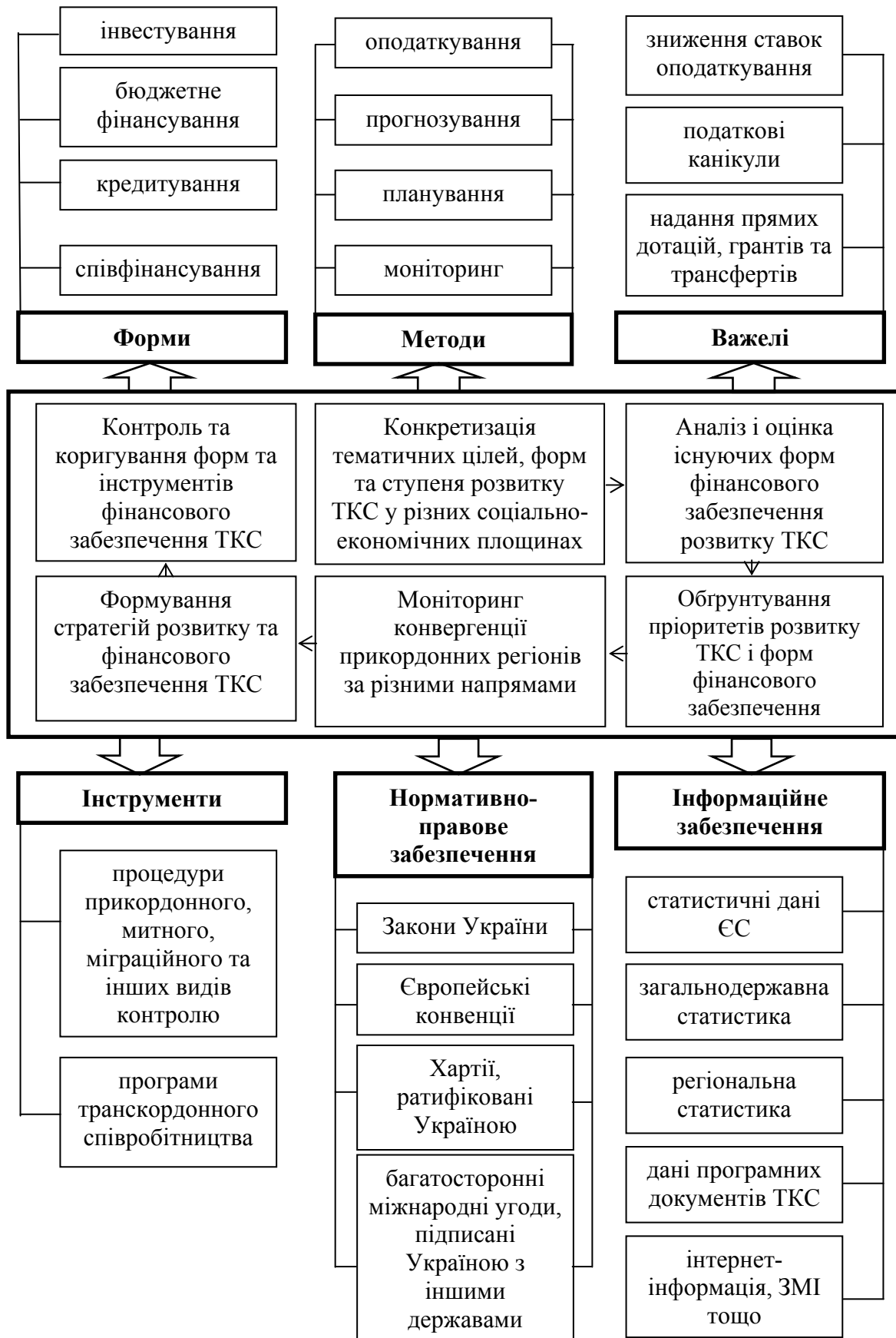

Рис. 1. Механізм фінансового забезпечення ТКС

Джерело: розроблено автором

Дисертантом розвинуто методичний інструментарій оцінювання інтеграційного потенціалу прикордонних територій, яке необхідно проводити з позицій визначення індикаторів розвитку ТКС, систематизованих в розрізі економічних, техніко-технологічних, фінансових, розвитку освіти, науки і культури, перетину, контролю, безпеки, мобільності та міграції через кордони (рис. 2), які відображають рівень взаємопроникності територій з позицій реалізації цілей та завдань ТКС й дозволяють визначити рівень його розвитку.

<p><i>Економічні індикатори розвитку ТКС</i></p> <ul style="list-style-type: none"> обсяги торгівлі товарами і послугами в рамках транскордонної співпраці; коефіцієнт співвідношення транскордонного експорту та імпорту; коефіцієнт економічної проникності кордону; валовий регіональний продукт на 1 особу, євро. 	<p><i>Індикатори техніко-технологічного потенціалу</i></p> <ul style="list-style-type: none"> обсяги інвестицій в основний капітал; кількість суб'єктів за ЄРДПОУ, що займаються експортом/імпортом продукції; кількість підприємств, що впроваджують проекти транскордонного співробітництва; обсяг прямих іноземних інвестицій; прямі іноземні інвестиції на 1 особу прикордонного регіону; витрати на дослідження і розробки, % до ВВП.
<p><i>Фінансові індикатори розвитку ТКС</i></p> <ul style="list-style-type: none"> загальні видатки, млн. злот. іноземців, в тому числі українців у Польщі; загальні видатки поляків за кордоном, в т. ч. в Україні; частка видатків поляків в рамках прикордонного руху в цілому, в тому числі в Україні; частка видатків іноземців в рамках прикордонного руху в цілому, в т. ч. в Україні; коефіцієнт співвідношення доходів і видатків поляків у рамках прикордонного руху в цілому, в тому числі в Україні; коефіцієнт співвідношення доходів і видатків іноземців у рамках прикордонного руху в цілому, в тому числі в Україні; середня сума, яка припадає на 1 українця, який перетнув кордон з Польщею; середні видатки впродовж року в рамках малого прикордонного руху; видатки нерезидентів в Польщі в рамках кордонів ЄС та Україна-Польща; середні видатки на 1 поляка в рамках малого прикордонного руху; видатки поляків за кордоном у рамках воєводств та кордонів з Україною; загальний обсяг фінансування транскордонних проектів і програм; обсяги фінансування в рамках грантів, проектів та інших транскордонних програм; коефіцієнт фінансування місцевими бюджетами ТКС; коефіцієнт участі бюджетних установ у ТКС; коефіцієнт фінансового забезпечення ресурсами у рамках реалізації конкретних програм. 	
<p><i>Індикатори розвитку освіти, науки і культури</i></p> <ul style="list-style-type: none"> обсяг і вартість наукових досліджень в межах міжнародної співпраці та грантів; обсяги іноземного фінансування наукових та науково-технічних робіт; обсяги експорту/імпорту інноваційної продукції за межі України (в Україну); обсяги реалізації туристичних послуг; кількість і вартість реалізованих проектів транскордонного співробітництва; кількість програм збереження історичної спадщини та культури; кількість виїздів студентів за кордон з метою навчання; кількість виїздів наукових працівників на стажування, навчання, роботу тощо. 	
<p><i>Індикатори перетину, контролю, безпеки, мобільності та міграції через кордони</i></p> <ul style="list-style-type: none"> загальна протяжність кордону; загальна пропускна спроможність кордону; загальна площа транскордонних регіонів; кількість пунктів перетину; загальна кількість перетину кордону Україна-Польща, тис. раз; загальна кількість перетину кордону в рамках прикордонного руху; коефіцієнт міграції в рамках типу перетину кордонів (в'їзд, виїзд) (загалом, в т. ч. в прикордонних воєводствах); міграційний рух населення; інтенсивність руху через кордон пасажирів та транспорту; пасажирооборот за всіма видами транспорту. 	

Рис. 2. Основні індикатори оцінювання рівня ТКС

Джерело: розроблено автором

Для оцінювання рівня транскордонної конвергенції та взаємопроникнення запропоновано розрахунок коефіцієнта, який визначається як відношення

інтегрального індикатора оцінювання рівня ТКС України та інтегрального індикатора оцінювання рівня ТКС Польщі. Числові значення даного коефіцієнта можуть знаходитися в трьох діапазонах значень: $P_{\text{конв}} > 1$ – переважаючий рівень проникнення України у сфері ТКС "Україна-Польща"; $P_{\text{конв}} = 1$ – рівнозначні основи взаємопроникнення у всіх визначених сферах ТКС обох країн; $P_{\text{конв}} < 1$ - переважаючий рівень проникнення Польщі у сфері ТКС "Україна-Польща".

За нашими розрахунками рівень конвергенції та проникнення ТКС у 2013р. становив 0,9418 і мав найнижче значення наближення за усіма індикаторами оцінювання рівня ТКС, підтверджуючи практично рівнозначний характер співпраці України й Польщі. У 2014-2017рр. рівень конвергенції та проникнення став більш тісним й засвідчив несуттєві розбіжності за усіма індикаторами розвитку ТКС й підвищення рівня конвергенції між країнами при домінуванні Польщі у рівні проникнення ТКС й згладжуванні диспропорцій у його розвитку (рис. 3).

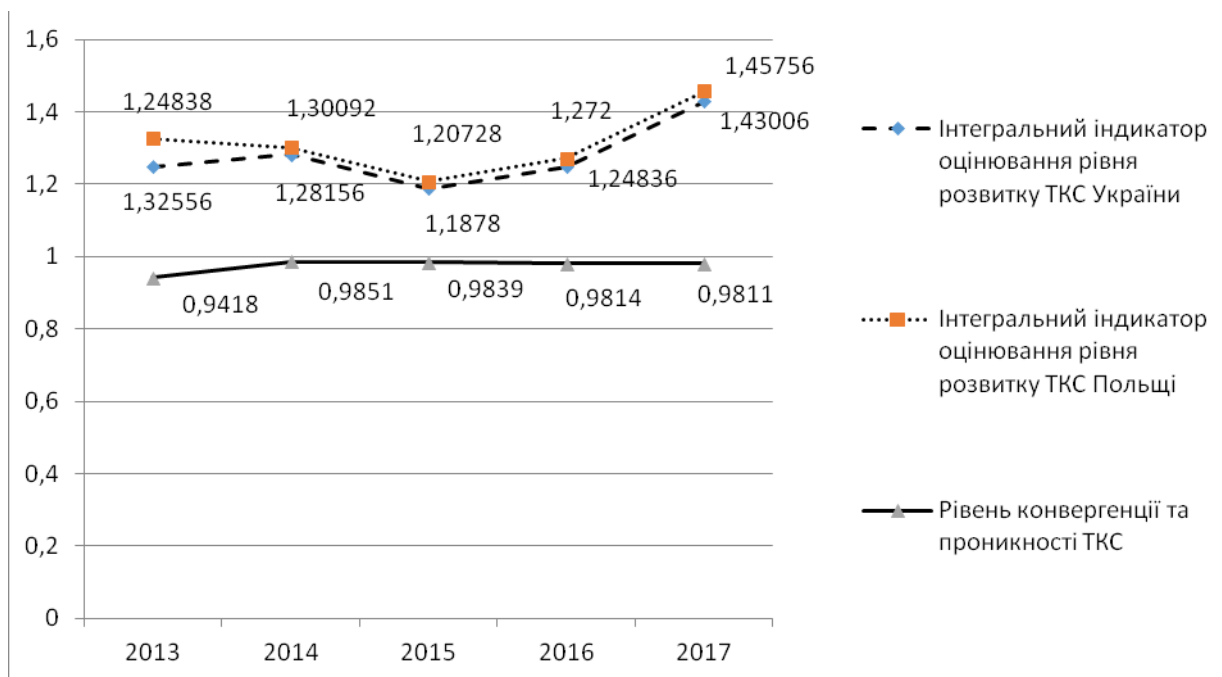

Рис. 3. Динаміка рівня конвергенції та проникності ТКС України та Польщі за 2013-2017рр.

Джерело: розраховано автором

Запропонований індикаторний підхід оцінювання рівня розвитку ТКС може слугувати основою для формування висновків та рекомендацій щодо можливостей подальшої транскордонної співпраці й конвергенції в контексті визначення: 1) основних відмінностей у рівнях соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів, їх характеристик в поточному та стратегічному вимірах внаслідок інтеграції; 2) ступеня інтегрованості прикордонних регіонів в економічній, техніко-технологічній, фінансовій, культурній, науковій, безпековій сферах; 3) співставності інтегральних індикаторів рівня розвитку ТКС України і Польщі для визначення ступеня конвергенції та проникнення; 4) достатності фінансового забезпечення з

позицій наявних та потенційних фінансових ресурсів для реалізації визначених тематичних цілей й цільових орієнтирів.

Економічні індикатори розвитку ТКС між Україною та Польщею підкреслюють диспропорції у розвитку економіки як в рамках країн, так і прикордонних регіонів. Зокрема за показником ВРП розбіжність у прикордонних регіонах України та Польщі у 2016р. склала в середньому 8,8 рази, що відображало суттєву нерівномірність економічного потенціалу прикордонних територій. За розрахунками автора, коефіцієнт співвідношення транскордонного експорту та імпорту в Україні демонстрував негативну тенденцію, мав кількісні значення менші 1, що підтверджувало негативний торговельний баланс транскордонної співпраці й перевищення імпорту над експортом. Даний коефіцієнт складав 0,6254 у 2013р. та 0,7889 у 2017р. Індикатор співвідношення транскордонного експорту та імпорту у Польщі демонстрував значну перевагу експорту над імпортом, значення якого складало 2,5813 у 2013р. й 1,9873 у 2017р.

В роботі відзначено, що фінансування Програми ТКС забезпечується коштами Європейського Союзу в рамках Європейського Інструменту Сусідства (ENI) у розмірі 90% - внесок у програму коштів ЄС та 10% - кошти бенефіціарів в рамках чітко визначених тематичних цілей: спадщина, доступність, безпека, кордони. Середній обсяг фінансування в рамках реалізації тематичних цілей складав за 2016-2018рр. 1,73 млн. євро. Деяко більшими за розмірами коштів були проекти в рамках реалізації тематичних цілей "Спадщина" і "Доступність", які становили 1,96 і 1,98 млн. євро відповідно.

Основними фінансовими інструментами реалізації ТКС залишаються програми та проекти, які не мають комерційного характеру, а спрямовані на досягнення синергетичного ефекту по обидві сторони спільних кордонів. В умовах розвитку транскордонної співпраці пріоритетними є питання фінансування й механізмів залучення коштів структурних фондів ЄС, державного й місцевого бюджетів для реалізації чітко визначених тематичних цілей та пріоритетів. Представлені фінансові аспекти забезпечення розвитку ТКС в рамках реалізації співпраці України й Польщі свідчать про збільшення фінансування та позитивні транскордонні ефекти у сфері культурної та історичної спадщини, безпеки, інфраструктури, пунктів перетину спільних кордонів, транспортних послуг, охорони здоров'я тощо.

У третьому розділі **«Шляхи вдосконалення фінансового забезпечення розвитку транскордонного співробітництва»** запропоновано наукові та прикладні підходи до вдосконалення розвитку фінансового забезпечення на основі використання лінійних, поліноміальних та експоненціальних моделей трендів для прогнозування основних фінансових показників розвитку ТКС. Розроблено напрями і процедуру формування стратегії ТКС з врахуванням інноваційних форм й визначено основні концептуальні засади фінансового забезпечення його розвитку.

В дисертації запропоновано використання регресійних моделей для прогнозування окремих показників ТКС України та Польщі, таких як: обсяг торгівлі товарами і послугами ТКС (Україна-Польща); середні видатки українців в Польщі; середні видатки поляків в Україні; обсяг прямих іноземних інвестицій з Польщі в Україну; обсяг прямих іноземних інвестицій з України до Польщі; кількість зайнятих в Україні; кількість зайнятих в Польщі; кількість перетинів кордону (Україна-

Польща) українцями; кількість перетинів кордону (Україна-Польща) поляками; кількість перетинів кордону (Україна-Польща) в рамках малого прикордонного руху. На основі прогнозних моделей з високим ступенем достовірності спрогнозовано зростання середніх видатків українців в Польщі та поляків в Україні, кількість перетинів кордонів українцями та поляками, а також в рамках малого прикордонного руху. За експоненціальною моделлю прогноз є найбільш достовірним, оскільки при значенні коефіцієнта детермінації R^2 0,8793 середні видатки українців в Польщі збільшаться на 573,19 злот. на особу, середні видатки поляків в Україні – 199 злот. За поліноміальною моделлю середні видатки поляків в Україні становитимуть на 1 особу 195,5 злот. у 2019р., 191,1 злот. у 2020р. Прогнозні моделі фінансово-економічних показників діяльності ТКС наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Прогнозні моделі показників ТКС

Показники	Умовні позначення	Лінійна модель тренду		Поліноміальна модель тренду		Експоненціальна модель тренду	
		Рівняння	R^2	Рівняння	R^2	Рівняння	R^2
Обсяг торгівлі товарами і послугами ТКС (Україна-Польща)	y_1	$y = -12,871x + 5645,3$	0,0012	$y = -3,7496x^2 + 28,375x + 5562,8$	0,0019	$y = 5417,3e^{0,0016x}$	0,0005
Середні видатки українців в Польщі	y_2	$y = 17,148x + 568,09$	0,8671	$y = 0,7628x^2 + 8,7572x + 584,87$	0,8781	$y = 573,19e^{0,0257x}$	0,8793
Середні видатки поляків в Україні	y_3	$y = 0,0744x + 198,61$	0,0016	$y = -0,1765x^2 + 2,0156x + 194,73$	0,0609	$y = 198,46e^{0,0005x}$	0,0024
Обсяг прямих іноземних інвестицій з Польщі в Україну	y_4	$y = -2,5394x + 829,25$	0,014	$y = -4,4848x^2 + 46,794x + 730,58$	0,293	$y = 792,04x^{0,0172}$	0,0243
Обсяг прямих іноземних інвестицій з України до Польщі	y_5	$y = -1,877x + 55,853$	0,1646	$y = -1,2004x^2 + 11,327x + 29,445$	0,5955	$y = 70,269e^{-0,099x}$	0,2248
Кількість зайнятих в Україні	y_6	$y = -585,23x + 22165$	0,7995	$y = -72,827x^2 + 215,87x + 20563$	0,8788	$y = 22455e^{-0,032x}$	0,7963
Кількість зайнятих в Польщі	y_7	$y = -145,05x + 17374$	0,4447	$y = 4x^2 - 189,05x + 17462$	0,4468	$y = 17381e^{-0,009x}$	0,441
Кількість перетинів кордону (Україна-Польща) українцями	y_8	$y = 835,04x + 11400$	0,7852	$y = 148,06x^2 - 793,6x + 14658$	0,9432	$y = 11999e^{0,0498x}$	0,8008
Кількість перетинів кордону (Україна-Польща) поляками	y_9	$y = 22,701x + 1990,9$	0,2866	$y = -2,0655x^2 + 45,421x + 1945,5$	0,3018	$y = 1991,5e^{0,0107x}$	0,292
Кількість перетинів кордону (Україна-Польща) в рамках малого прикордонного руху	y_{10}	$y = 330,5x + 6266,2$	0,603	$y = 5,7818x^2 + 266,9x + 6393,4$	0,6042	$y = 6423,2e^{0,0399x}$	0,652

Джерело: розраховано автором

Дисертантом узагальнено стратегічні пріоритети розвитку ТКС з врахуванням існуючих рівнів ієрархічного управління та обґрунтовано, що така стратегія зорієнтована на чітке визначення загальних довгострокових пріоритетів співпраці в рамках їх конкретизації, часового й фінансового виміру, гнучкості та несуперечливості. Стратегічні цілі повинні відображати основні європейські цінності та сприяти конвергенції країн по обидва боки кордонів. На думку автора, процес формування стратегії транскордонної співпраці на регіональному рівні повинен охоплювати такі етапи, як: 1) визначення довгострокових цілей транскордонної співпраці в основних функціональних напрямках: стійкий розвиток, зайнятість, туризм, транспорт, комунікації, екологія, довкілля, безпека, прикордонна інфраструктура

тощо; 2) аналіз потенціалу транскордонних регіонів в ретроспективному та стратегічному аспектах з виокремленням матриці SWOT та TOWS-аналізу; 3) інституційне та управлінське забезпечення ТКС; 4) визначення найбільш раціональних форм ТКС; 5) обґрунтування обсягів та джерел фінансового забезпечення ТКС; 6) вибір інструментів фінансування ТКС; 7) визначення стратегічних альтернатив та обґрунтування стратегії транскордонної співпраці; 8) реалізація, моніторинг, контроль та оцінювання результативності й ризиків ТКС.

В роботі запропонований авторський підхід до систематизації видів ризику, методів оцінювання й управління ними з урахуванням наднаціональних, національних та регіональних особливостей ТКС, який ґрунтується на поєднанні видів, методів управління, підходів до оцінювання. Найбільш характерними ризиками ТКС є фінансові, стратегічні, операційні, ризики загроз і небезпек, ризики транскордонної дивергенції та ін. Процес управління ризиками доцільно здійснювати в межах дотримання такої послідовності дій: ідентифікація, квантифікація, мінімізація, контроль, моніторинг. Квантифіковані ризики, які піддаються кількісному виміру оцінюються за 5 параметрами: 1) кількість ризику; 2) якість управління; 3) сукупний ризик ТКС; 4) напрям зміни ризику; 5) вплив ризиків та ефективність ТКС.

Автором розроблено концептуальні напрями розвитку фінансового забезпечення ТКС, які ґрунтуються на стратегічних пріоритетах реалізації регіональної політики ЄС та національної з позицій "напряму впливу-результат". Основними концептуальними напрямками визначено наступні: 1) відповідність фінансового забезпечення основним засадам Державної та Європейської політики регіонального розвитку; 2) достатність фінансового забезпечення для реалізації програм і проєктів ТКС; 3) належна мобільність транскордонного руху капіталів, прямих, портфельних інвестицій, транскордонних кредитів тощо; 4) впровадження новітніх фінансових інструментів; 5) вдосконалення механізму державної фінансової підтримки розвитку ТКС і єврорегіонів; 6) спрямованість фінансового забезпечення на поглиблення ТКС, створення єврорегіонів, ВЕЗ, кластерів тощо; 7) досягнення збалансованості наявних фінансових ресурсів для розвитку ТКС з потребами та стратегічними пріоритетами; 9) достатність фінансового потенціалу ТКС для реалізації тематичних цілей в поточному і стратегічному вимірах; 10) ступінь фінансової конвергенції у розвитку регіонів по обидва боки кордонів; 11) акумулювання фінансових вкладень у розвиток прикордонних територій й гарантування безпеки кордонів.

В роботі розроблена концептуальна схема фінансового забезпечення ТКС на основі системного підходу з чітким обґрунтуванням мети, завдань, принципів, об'єктів, суб'єктів, джерел фінансування, критеріїв оцінки, їх взаємозв'язку та взаємозалежностей, яка представлена на рис. 4.

В рамках реалізації концепції фінансового забезпечення ТКС обґрунтовано, що важливе місце посідає фінансово-інвестиційний потенціал транскордонного регіону як структурована та взаємопов'язана сукупність складових економічного, фінансово-ресурсного і соціального компонентів, який відображає здатність регіонів продукувати й залучати внутрішні ресурси території та акумулювати й залучати фінансові й інвестиційні ресурси ззовні та трансформувати їх в інвестиції в рамках лібералізації руху капіталів.

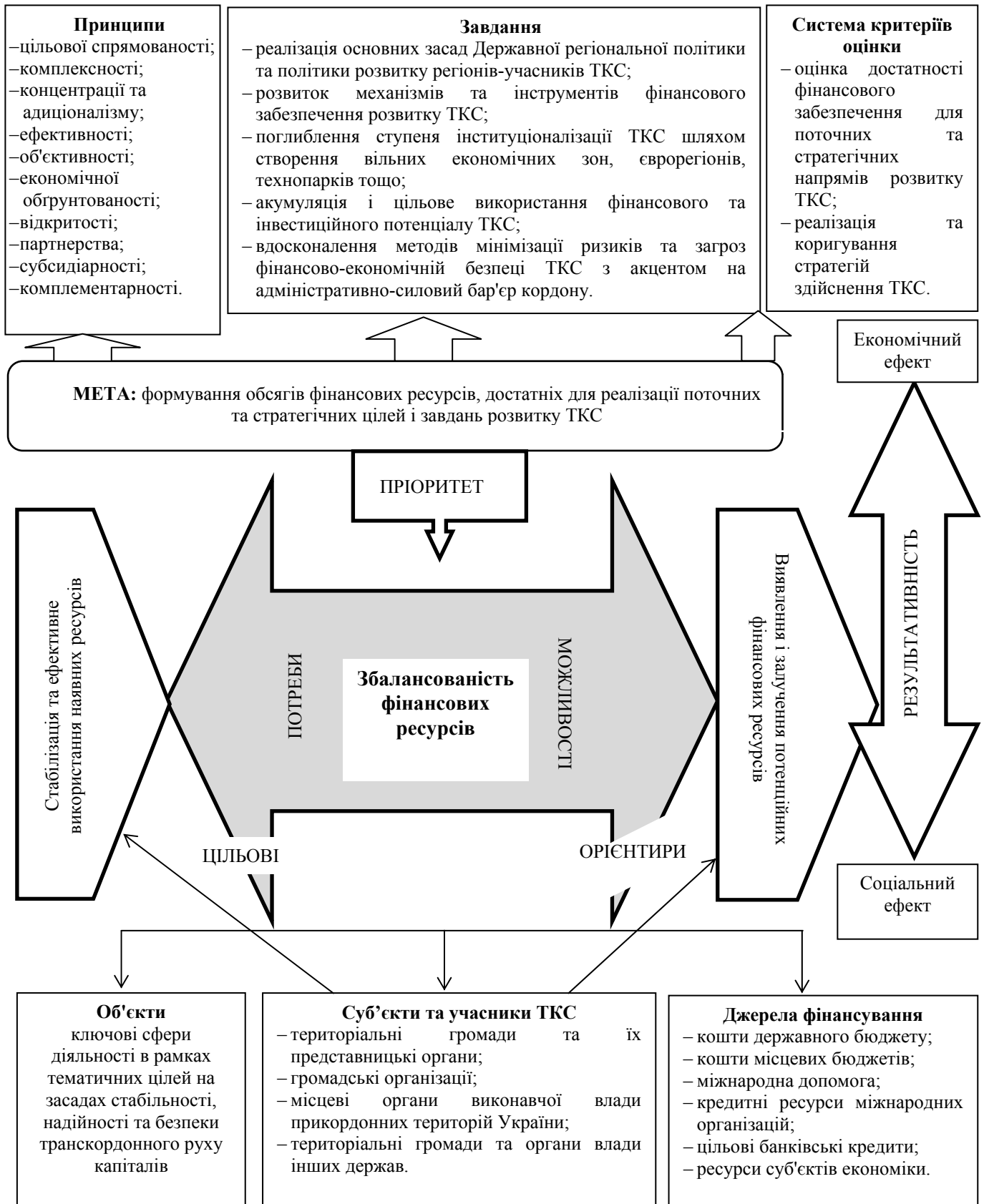

Рис. 4. Концептуальні засади розвитку фінансового забезпечення ТКС

Джерело: авторська розробка

Реалізація концепції фінансового забезпечення розвитку ТКС забезпечить подальший розвиток існуючих форм та механізмів акумуляції й використання

фінансових ресурсів регіонів по обидва боки кордонів й реалізацію визначених пріоритетів, тематичних цілей, програм, проектів співпраці, що призведе до підвищення конкурентоспроможності регіонів та збалансованості їх соціально-економічного розвитку.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено узагальнення і запропоновано вирішення важливого наукового завдання щодо поглиблення теоретичних й методичних основ та розробки практичних рекомендацій для вдосконалення фінансового забезпечення розвитку ТКС. Результати проведеного дослідження дозволяють зробити такі висновки та пропозиції:

1. В ході дослідження теоретичних засад фінансового забезпечення розвитку ТКС виокремлено його ключові ознаки, принципи та переваги з врахуванням формування доданої вартості, розкрито суть дефініцій "транскордонне співробітництво", "фінансове забезпечення ТКС".

2. Здійснено класифікацію фінансового забезпечення територіального та транскордонного співробітництва й виокремлено новітні критерії, такі як: нормативно-правова регламентація, участь у проведенні реформ та механізми фінансування, кризові явища й потреба використання інструментів кризового менеджменту, форми надання, сфера реалізації, співвідношення мультиплікативного ефекту і фінансового важеля, функціональне призначення у забезпеченні руху транскордонних фінансових потоків й інші.

3. Систематизовано фактори впливу на процес фінансового забезпечення ТКС з позицій їх взаємозв'язку та спрямованості з виокремленням факторів-стимуляторів та факторів-дестимуляторів. Обґрунтовано суть і складові механізму фінансового забезпечення ТКС, до якого віднесено форми, методи, важелі та інструменти, а також нормативно-правове та інформаційне забезпечення.

4. Розроблено методичний інструментарій оцінювання інтеграційного потенціалу прикордонних територій на основі розрахунку показників-індикаторів розвитку ТКС, таких як: економічні, техніко-технологічні, фінансові, розвитку освіти, науки і культури, перетину, контролю, безпеки, мобільності та міграції через кордони, які дозволяють визначити рівень його конвергенції і проникності, який у 2014-2017рр. став більш тісним з 0,9851 до 0,9811 й засвідчив несуттєві розбіжності за усіма індикаторами розвитку ТКС.

5. Розрахунок низки індикаторів розвитку ТКС засвідчив існуючі диспропорції у економічній й фінансовій складових розвитку прикордонних регіонів. За показником ВРП у прикордонних регіонах України та Польщі розбіжність становила в середньому 8,8 рази. Наші розрахунки дозволили констатувати, що найбільшими за обсягами фінансування є проекти в рамках реалізації тематичних цілей "Спадщина" і "Доступність".

6. Прогнозування окремих показників ТКС України та Польщі дозволило окреслити з високим ступенем достовірності подальше зростання видатків українців в Польщі, поляків в Україні та відповідне зростання кількості перетину кордонів.

7. Подальший розвиток ТКС повинен ґрунтуватись на визначених стратегічних пріоритетах такої співпраці, які повинні бути задекларовані у відповідній стратегії, процес формування якої визначено в рамках реалізації певної послідовності етапів.

8. Фінансове забезпечення ТКС необхідно оцінювати з позицій ефективності та ризиків, найбільш важливими з яких є фінансові, стратегічні, операційні, ризики загроз і небезпек, ризики транскордонної дивергенції та ін.

9. Концептуальна схема фінансового забезпечення ТКС, запропонована у роботі ґрунтується на системному підході і передбачає визначення мети, завдань, об'єктів, суб'єктів, джерел фінансування, критеріїв оцінки ефективності.

Отримані наукові результати, рекомендації та пропозиції сприятимуть удосконаленню й розвитку фінансового забезпечення, конвергентності та взаємопроникності прикордонних регіонів на взаємовигідних засадах.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Куцаб П. Форми та методи фінансового забезпечення транскордонного співробітництва. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. Львів. 2014. Вип. 6 (110). С. 72-79 (0,38 д. а.).

2. Куцаб П. Основні засади та особливості фінансового забезпечення транскордонного співробітництва. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. Львів. 2015. Вип. 6(116). С. 90-94 (0,32 д. а.).

3. Куцаб П., Копилук О. І. Застосування комплексного підходу до формування системи фінансового забезпечення транскордонного співробітництва. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 4. С. 77-81 (0,32 д. а. (з яких 0,16 д.а. належить особисто автору)). *Особистий внесок: розробка комплексного підходу до формування системи фінансового забезпечення транскордонного співробітництва*.

4. Куцаб П. Фінансовий інструментарій реалізації програм транскордонного співробітництва в сучасних умовах. *Вісник Ужгородського університету*. 2016. № 1 (47). Т 2. С. 63-67 (0,5 д.а.).

5. Куцаб П. Систематизація фінансового інструментарію забезпечення розвитку транскордонного співробітництва. *Бізнес Інформ*. 2017. №12. С. 80–85 (0,38 д. а.).

6. Куцаб П. Теоретико-концептуальні підходи до розвитку транскордонного співробітництва в умовах євроконвергенції. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 15. URL: <http://global-national.in.ua/issue-17-2017> (0,5 д.а.).

7. Куцаб П. Методичні підходи до оцінювання фінансового забезпечення функціонування прикордонних територій. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Економічні науки*. 2018. №7 (15). С. 124-129. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/15308086643325.pdf>. (0,38 д.а.).

8. Куцаб П. Фінансові аспекти активізації транскордонного співробітництва між Україною та Польщею. *Бізнес-навігатор*. 2018. Вип. 4 (47). С. 139-143 (0,5 д.а.).

9. Куцаб П., Копилук О. І. Особливості формування і реалізації стратегії розвитку транскордонного співробітництва. *Регіональна економіка*. 2019. № 1. С. 31-38 (0,5 д. а. (з яких 0,25 д.а. належить особисто автору)). *Особистий внесок:*

визначення основних етапів процесу формування стратегії транскордонної співпраці на регіональному рівні, їх функціональних характеристик та основних засад реалізації.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

10. Куцаб П. Концептуальні засади розвитку фінансового забезпечення транскордонного співробітництва. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe*. 2018. №11 (39). cz. 3. S. 10-16 (0,44 д. а.).

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

11. Куцаб П., Копилюк О. І. Напрями вдосконалення інструментарію фінансового забезпечення транскордонного співробітництва. Conference Proceedings of the 5th International Scientific Conference Problems and Prospects of Territories' Socio-Economic Development. 14-17 April. Opole. Poland. The Academy of Management and Administration in Opole, 2016. p. 34–36. (0,2 д.а. (з яких 0,1 д.а. належить особисто автору). *Особистий внесок: розробка напрямів вдосконалення інструментарію фінансового забезпечення транскордонного співробітництва.*

12. Куцаб П. Організаційно-економічні засади розвитку транскордонного співробітництва в умовах глобалізації. Трансформаційні процеси в економіці України: глобальні та регіональні аспекти: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. молодих учених, 23–24 грудня 2016 р. Львів : ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України", Інститут економіки і менеджменту НУ "Львівська політехніка", ННК "Економосвіта", 2016. С. 3-6. (0,2 д.а.).

13. Куцаб П. Фінансове забезпечення транскордонного співробітництва в умовах децентралізації. Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи України: матеріали I Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 04 березня 2016 р. Вінниця, 2016. С. 20-22. (0,2 д.а.).

14. Куцаб П. Фінансовий механізм забезпечення розвитку транскордонного співробітництва в умовах децентралізації. Актуальні питання функціонування фінансового ринку в умовах кризових явищ світової економіки: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 15–16 квітня 2016 р. Одеса. С. 342-345. (0,2 д.а.).

15. Куцаб П. Фінансовий інструментарій розвитку транскордонного співробітництва в умовах євроконвергенції. Стратегії глобальної конкурентоспроможності: соціально-економічні виміри: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. Черкаси. Черкаський державний технологічний університет, 2017 С. 115-117. (0,2 д.а.).

16. Куцаб П., Копилюк О. І. Транскордонне співробітництво як засіб інноваційного розвитку економіки регіонів. Розвиток інноваційно-інтегрованих структур у вимірі формування інноваційно-орієнтованої моделі економіки: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 21-22 березня 2018 р. Кропивницький. Ексклюзив-Систем, 2018. С. 143-145.

(0,2 д.а. (з яких 0,1 д.а. – належить особисто автору). *Особистий внесок: обґрунтування інноваційних засад розвитку транскордонного співробітництва.*

17. Куцаб П. Фінансово-економічний розвиток прикордонних територій України в межах співпраці України та Польщі. Розвиток національних фінансово-економічних систем в умовах глобальних викликів: збірник матеріалів II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. 5 жовтня 2018 р., м. Київ. К.: ТОВ "ВІПО", 2018. С. 203-206. (0,2 д. а.).

18. Kucab P., Maksimczuk A., Sidorowicz L. Nowa jakosc polskich granic wschodnich i jej znaczenie dla rozwoju spolecznosci lokalnych. Niektore ekonomiczne konsekwencje nowej jakosci polskich granic dla spolecznosci lokalnych w dziedzinie turystyki miedzynarodowej i migracji zagranicznych. Czesc druga T. II. Zmiany w rozwoju regionalnym i funkcjonowaniu wschodniego pogranicza Polski. Praca zbiorowa pod redakcja A Maksimczuka i I. Przychockiej. 2012. S. 103-156 (128-156). (1,8 д. а. (з яких 0,6 д.а. – належить особисто автору). *Особистий внесок: дослідження транскордонного співробітництва з позицій руху міграційних та туристичних потоків.*

19. Kucab P., Chapkouskaya H. Stosunki gospodarcze Polski i Ukrainy na przestrzeni ostatnich lat. Transgranicznosc jako czynnic rozwoju regionu (na przykladzie wojewodztwa Podlaskiego). T.1. Szanse i zagrozenia rozwoju wspolpracy wschodnich regionow przygranicznych. 2014. S. 321-330. (0,56 д.а. (з яких 0,28 д.а. – належить особисто автору). *Особистий внесок: дослідження особливостей співпраці в економічній площині між Україною та Польщею.*

АНОТАЦІЯ

Куцаб П. Фінансове забезпечення розвитку транскордонного співробітництва. - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 - розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. - ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України", Львів, 2019.

Дисертація присвячена дослідженню теоретичних та методичних основ фінансового забезпечення розвитку ТКС. В роботі розкрито суть, особливості та значення фінансового забезпечення ТКС, окреслено його характерні ознаки, принципи та переваги. Здійснено систематизацію фінансового інструментарію розвитку Європейського і транскордонного співробітництва з виокремленням основних критеріїв класифікації. Розроблено механізм фінансового забезпечення ТКС.

Запропоновано методичні підходи до оцінювання фінансового забезпечення прикордонних територій на основі індикаторного підходу, здійснено аналіз основних фінансово-економічних показників функціонування прикордонних територій України і Польщі. Проведено комплексне оцінювання фінансового забезпечення ТКС в рамках реалізації чітко визначених програмних і тематичних цілей.

Визначено шляхи вдосконалення фінансового забезпечення розвитку ТКС з використанням прогностичних розрахунків, здійснених на основі лінійних,

поліноміальних та експоненціальних моделей трендів. Запропоновано напрями і процедуру формування стратегії ТКС на інноваційних засадах й визначено основні концептуальні засади фінансового забезпечення його розвитку.

Ключові слова: фінансове забезпечення, транскордонне співробітництво, єврорегіон, прикордонні території, фінансові інструменти, механізм управління, програми ТКС, тематичні програми, індикатори фінансового забезпечення, регіональна політика.

АННОТАЦИЯ

Куцаб П. Финансовое обеспечение развития трансграничного сотрудничества. - Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.05 - развитие производительных сил и региональная экономика. – ГУ "Институт региональных исследований имени М. И. Долишнего НАН Украины", Львов, 2019.

Диссертация посвящена исследованию теоретических и методических основ финансового обеспечения развития ТГС. В работе раскрыта сущность, особенности и значение финансового обеспечения ТГС, определены его характерные признаки, принципы и преимущества. Осуществлена систематизация финансового инструментария развития Европейского и трансграничного сотрудничества с выделением основных критериев классификации. Разработан механизм финансового обеспечения ТГС.

Предложены методические подходы к оценке финансового обеспечения пограничных территорий на основании индикаторного подхода, осуществлен анализ основных финансово-экономических показателей функционирования пограничных территорий Украины и Польши. Проведено комплексное оценивание финансового обеспечения ТГС в рамках реализации четко определенных программных и тематических целей.

Определены пути совершенствования финансового обеспечения развития ТГС с использованием прогнозных расчетов, осуществленных на основе линейных полиномиальных и экспоненциальных моделей трендов. Предложены направления и процедура формирования стратегии ТГС на инновационных принципах и определены основные концептуальные основы финансового обеспечения его развития.

Ключевые слова: финансовое обеспечение, трансграничное сотрудничество, єврорегіон, приграничные территории, финансовые инструменты, механизм управления, программы ТГС, тематические программы, индикаторы финансового обеспечения, региональная политика.

ANNOTATION

Kutsab P. Financial support of development of cross-border cooperation. - Qualifying scientific work as a manuscripts.

The thesis for obtainment of scientific degree of the PhD in economics (philosophy doctor) by the specialty 08.00.05 – development of productive forces and regional economy (08 – economic sciences). – SI "Institute of Regional Research

named after M. I. Dolishniy of the of the NAS of Ukraine", Lviv, 2019

The work is dedicated to research of the theoretical and methodological foundations of financial support for the development of cross-border cooperation. The paper reveals the nature, features and importance of financial support for cross-border cooperation, identifies its characteristics, principles and advantages.

The systematization of financial instruments for the development of European and cross-border cooperation has been carried out, highlighting the main classification criteria. A number of new criterion signs of classification of financial instruments for developing cross-border cooperation are proposed, such as: legal regulation, participation in the implementation of reforms, financing mechanisms, crisis phenomena and the need to use crisis management tools, forms of provision, scope of implementation, the ratio of multiplier effect and financial leverage, functional purpose in ensuring the movement of cross-border financial flows and others.

A mechanism for financial support for cross-border cooperation has been developed, which is considered as a set of well-defined and interrelated tools, levers, methods, and forms of financing of border regions, ensuring the optimization of sources of accumulation, distribution and use of financial resources, taking into account both similarities and regional differences, which, unlike existing, is based on the allocation of organizational and economic bases related to the procedural aspects of funding, according to forms, methods, levers, tools, information and regulatory support.

Methodical tools for assessing the financial support of the border territories on the basis of the indicator approach are proposed, the analysis of the main financial and economic indicators of the functioning of the border territories of Ukraine and Poland is carried out. A comprehensive assessment of the financial support of cross-border cooperation in the framework of the implementation of well-defined program and thematic objectives was carried out.

The directions for improving the financial support for the development of cross-border cooperation using forecast calculations made on the basis of linear polynomial and exponential trend models are proposed. The directions and procedure for the formation of a strategy for cross-border cooperation on innovative principles are proposed, and the main conceptual foundations of financial support for its development are identified.

An approach to systematization of types of risk, methods of assessment and management of them taking into account supranational, national and regional features of transboundary cooperation based on a combination of types, management methods, assessment approaches has been further developed. Financial, strategic, operational risks, risks of threats and hazards, risks of cross-border divergence, etc. were identified in the work as the most characteristic risks of TCS. It was proposed to carry out the risk management process in compliance with the following sequence of actions: identification, quantification, minimization, control, monitoring.

Key words: financial support, cross border cooperation, euroregion, border areas, financial instruments, cross-border cooperation programs, thematic objectives, financial support indicators, regional policy.

Підписано до друку 30.05.2019 р. Формат 60х90/16.
Папір офсетний. Друк на різнографі. Умов. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим.

Друк: ПП "Арал"
м. Львів, вул. Козельницька, 4. Тел.: (050) 371-62-80